

ESTIMĂRI ȘI PERSPECTIVE ANALITICE ÎN DEZVOLTAREA ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCI INOVAȚIONALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Lica ERHAN*, Tatiana GAUGAȘ**

Abstract

De peste două decenii în care Guvernul Republicii Moldova cu eforturile sale proprii, cât și, în special, în ultimii ani, cu suportul financiar din partea Uniunii Europene și al altor donatori și instituții financiare internaționale a inițiat în practică o serie de măsuri menite să susțină sectorul businessului mic și mijlociu – acestea au început să dea roade. Măsurile de susținere întreprinse s-au valorificat într-un șir de rezultate pozitive, remarcate și în demersul analitic de față, cum ar fi: sporirea aportului sectorului IMM-urilor în PIB; creșterea numărului de IMM-uri și a forței de muncă angajate în aceste întreprinderi. Totuși în cadrul analizei efectuate s-a observat, că aceste rezultate raportate la țările cu o economie de piață funcțională sunt cu mult inferioare, iar dezvoltarea sectorului businessului mic și mijlociu reprezintă încă o mare provocare pentru Republica Moldova. Realitatea economică demonstrează că întreprinderile care conștientizează necesitatea de a crea, evalua și exploata cu succes idei noi au mai multe șanse de a supraviețui și a prospera în economia globală competitivă. În acest context în vederea aprecierii evoluției dezvoltării sectorului businessului mic și mijlociu în Republica Moldova, vom recurge la examinarea principalilor indicatori ce caracterizează activitatea IMM-urilor, inclusiv a IMM-urilor inovative. În baza acestui demers analitic vom evidenția principalele obstacole care stau în calea funcționării eficiente a sectorului dat, oferind totodată și perspectivele dezvoltării sectorului.

Cuvinte cheie: businessul mic și mijlociu; analiza sectorului IMM; IMM inovațional; perspectivele dezvoltării.

1. Introducere

Activitatea de promovare și susținere a IMM-urilor este prioritatea guvernelor tuturor țărilor, ale căror economii funcționează în baza principiilor pieței. Această activitate de susținere și reglementare a businessului mic și mijlociu este o parte integrată și extrem de importantă a politicii social-economice a statului, desfășurată cu scopul creării unor condiții favorabile dezvoltării IMM-urilor, în special în acele direcții de activitate care generează importante beneficii social-economice.

* Lica ERHAN este conferențiar universitar la Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău, Moldova
E-mail: lica.erhan@ase.md

**Tatiana GAUGAȘ este lector universitar la Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău, Moldova
E-mail: t_gaugas@yahoo.com

Existența unui cadru de reglementare eficient care ar permite IMM-urilor să activeze și să se dezvolte într-un mediu concurențial adecvat este fundamental pentru susținerea creșterii sectorului dat. La acest capitol nu pot fi trecute cu vederea eforturile ce au fost întreprinse în Republica Moldova, în vederea reînnoirii bazei normative ce vizează activitatea IMM-urilor.

Astfel, în vederea susținerii sectorului IMM-urilor, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea cu privire la Strategia de dezvoltare a sectorului IMM-urilor pentru anii 2012-2020. Misiunea Strategiei 2012-2020, constă în – crearea unui mediu de afaceri favorabil, promovarea culturii antreprenoriale în vederea susținerii IMM-urilor și asigurării coeziunii sociale.

Cea de a patra direcție prioritară a Strategiei 2020, este orientată spre sporirea competitivității IMM-urilor. Dezvoltarea competitivității IMM-urilor este un obiectiv complex, realizarea căruia poate fi asigurată doar prin investirea continuă în modernizarea IMM-urilor de producere și prestarea serviciilor prin: investirea în echipament modern și tehnologii avansate, elaborarea noilor produse și implementarea noilor procese. La acest capitol, un rol determinant îl au inovațiile (Badâr, I., 2009, p.46).

Dezvoltarea sectorului IMM din Republica Moldova prin prisma inovațiilor, va contribui la creșterea competitivității afacerii și, în consecință va favoriza intensificarea ritmurilor de creștere, extinderea pieței, dezvoltarea exportului, atragerea investițiilor, creșterea vânzărilor și implicit a profitului etc. Competitivitatea bazată pe inovare trebuie să devină prioritate pentru IMM-urile autohtone. Aceasta presupune că, în afară de cadrul legal care să-i încurajeze, antreprenorii mai au nevoie și de cunoștințe în domeniul inovării, de dezvoltarea capacității lor de a absorbi tehnologiile de ultimă generație, de a adapta aceste tehnologii la nevoile piețelor deservite și de a dezvolta, la rândul lor, tehnologii sau servicii care să le permită obținerea progresului (Stratan, A., Novac, A., Maier, L., 2018, p.67).

În ultimii ani în Republica Moldova au fost demarate un șir de proiecte cu caracter public-privat și finanțare internațională, menite să contribuie la creșterea capacităților de inovare și competitivitate a IMM-urilor. Au fost deschise mai multe incubatoarea de afaceri, care ulterior au fost extinse pînă la crearea unei rețele. Au fost deschise parcuri industriale și efectuate studii de fezabilitate pentru extinderea regională a acestora. Această infrastructură de suport este extrem de importantă pentru IMM-uri, deoarece contribuie la o activitate eficientă a acestora, oferindu-le posibilități de lansare și extindere a afacerii. Totuși, capacitatea IMM-urilor autohtone de a face față competitivității la nivel european este încă limitată.

În vederea analizei activismului inovațional al IMM-urilor din Republica Moldova vom face apel la Indicele Inovațional Global (Global Innovation Index, GII), care redă părțile multimensionale ale procesului de inovare. Conform datelor GII, în anul 2020 Republica Moldova sa poziționat pe locul 59 din 131 de state incluse în clasament.

Tabelul 1. Poziționarea Republicii Moldova în clasamentul Indicelui Inovațional Global în perioada anilor 2014-2020

Republica Moldova	Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019	Anul 2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Poziția în GII	43	44	46	54	48	58	59

Sursa: Elaborat de autori bazat pe informația de la *The Global Competitiveness Report* pentru anii 2014-2020, disponibil pe www.weforum.org [accesat pe 10.11.2020]

Analizând evoluția Republicii Moldova în clasamentul Indicelui Inovațional Global în perioada anilor 2014-2020, constatăm o tendință negativă de scădere de la poziția numărul 43 în anul 2014 la poziția 59 în anul 2020. Acest clasament confirmă ipoteza că capacitatea inovațională a întreprinderilor din Republica Moldova este joasă, ca urmare și impactul inovațional asupra economiei naționale este mic. În conformitate cu datele Raportului Global al Competitivității, cele mai semnificative carențe sectorul IMM-urilor autohtone îl înregistrează în raport cu: infrastructura generală; insuficiența stimulentei de a inova, colaborarea insuficientă dintre universități și mediul de afaceri în domeniul cercetării, etc. Astfel, constatăm că activismul inovațional al IMM-urilor din Republica Moldova este destul de redus.

Totuși, anume activitatea de inovare a IMM-urilor este un factor decisiv în competitivitatea și dezvoltarea acestui sector. Realitatea economică demonstrează că întreprinderile care conștientizează necesitatea de a crea, evalua și exploata cu succes idei noi au mai multe șanse de a supraviețui și a prospera în economia globală competitivă.

2. Analiza principalilor indicatori ai sectorului IMM

În vederea aprecierii evoluției dezvoltării sectorului businessului mic și mijlociu în Republica Moldova pentru perioada anilor 2014-2019, vom recurge la examinarea principalilor indicatori ce caracterizează activitatea IMM-urilor, inclusiv a IMM-urilor inovative. În baza acestui demers analitic vom evidenția principalele obstacole care stau în calea funcționării eficiente a sectorului dat, oferind totodată prognozele și perspectivele dezvoltării sectorului.

Scanarea situației actuale a IMM-urilor din Republica Moldova, ne-a permis să evidențiem că, sectorul IMM-urilor autohtone deține o impunătoare cotă din totalul agenților economici de pe piața locală. Făcând apel la datele oferite de Biroul Național de Statistică (BNS) din Republica Moldova pentru perioada anilor 2014-2019, constatăm o creștere în dinamică a numărului de IMM-uri.

Astfel, dacă în anul 2014 din 53,7 mii de întreprinderi înregistrate în Republica Moldova, 52,3 mii le reveneau IMM-urilor sau 97,40% din numărul total de întreprinderi, apoi în anul 2019 numărul IMM-urilor a constituit 55,7 mii, cu 3,4 mii sau cu 1,3% mai mult decât în anul 2014, ceea ce constituie 98,70% din numărul total de întreprinderi. Explicația acestei tendințe pozitive de creștere a IMM-urilor o vedem direct relaționată cu îmbunătățirea mediului de afaceri și perfecționarea cadrului legislativ al activității antreprenoriale întreprinse în perioada analizată.

Totuși considerăm, că informația atât despre creșterea, cât și numărul de IMM-uri în Republica Moldova, prezentată oficial de organul de statistică trebuie interpretată cu un grad de scepticism, deoarece BNS are posibilitatea să determine numărul de IMM-uri doar în baza datelor generalizate din situațiile financiare prezentate anual de către agenții economici. În realitate însă, nu toate formele organizatorico-juridice de IMM-uri sunt obligate să prezinte situații financiare, aici facem referire la întreprinderile individuale și la antreprenorii ce activează pe bază de patentă, care în fond nu sunt nimic altceva decât subiecți ai businessului mic și mijlociu. Prin această neobligativitate de prezentare numărul real de întreprinderi din sector ajunge să devieze substanțial de cel determinat oficial de organul de statistică, de unde putem deduce, că IMM-uri sunt de facto mult mai multe în Republica Moldova decât numărul oficial prezentat.

O altă dificultatea în determinarea numărului real de IMM-uri de către BNS, constă în aceea că nu toate întreprinderile, care prezintă situații financiare anuale către organul de statistică,

își desfășoară activitatea sa de facto. În prezent, mulți agenți economici al sectorului dat preferă să prezinte situații financiare anuale la zero, decât să treacă prin procedura de lichidare a entității, care este prea anevoioasă.

Considerăm, că în vederea corectării acestui aspect se impune necesitatea unui set de măsuri la nivel de stat ce ar viza, în primul rând simplificarea procedurii de lichidare, cât și dreptul oferit BNS de a nu mai include în calculul agregat pe sector IMM-ul care trei ani consecutiv a prezentat situația sa financiar anuală la zero.

Nemijlocit în cadrul cercetării noastre, din lipsa unei informații oficiale mai vaste, care ar ține cont de problemele nominalizate în determinarea numărului real de IMM-uri, ne vom baza doar pe datele furnizate de BNS. Urmărind per general evoluția acestor date constatăm, că dimensiunile dezvoltării sectorul businessului mic și mijlociu în Republica Moldova în comparație cu alte state cu o economie funcțională au fost destul de modeste. Concluzia dată este fundamentată pe faptul, că dacă în anul 2014 la 1000 de locuitori le reveneau 18 IMM-uri, iar în anul 2019 cifra a crescut la circa 21 IMM-uri, în țările din Uniunea Europeană acest indicator oscilează între valori mult mai înalte ajungând chiar și la 70 de IMM-uri la 1 000 de locuitori. Concluzia este evidentă, creșterea sectorului dat este semnificativă doar la nivel național, pe arena internațională a economiilor de piață funcționale numărul IMM-urilor din Republica Moldova rămâne a fi unul extrem de mic.

În contextul dat ținem să menționăm, că utilizarea indicatorului sintetic, care reflectă spiritul antreprenorial „numărul de IMM-uri la 1 000 de locuitori”, cu care cel mai frecvent și operează organul de statistică, nu este cel mai reprezentativ, deoarece acesta nu ia în calcul specificul demografic, cum ar fi: structura vârstnică a populației sau migrația acesteia. De aceea, în literatura de specialitate se mai recurge și la un alt indicator, și anume „numărul IMM-urilor la 1 000 de locuitori apți de muncă sau activi” care, în opinia noastră, ar prezenta mai relevant situația economică din țară. Totodată, în condițiile menținerii fenomenului împovăraător al economiei tenebre, consecințele cărora se resimt și printr-un număr mai mare de IMM-uri oficial înregistrate, față de cele real active (funcționale), găsim potrivită examinarea indicatorului „cota IMM-urilor real active în numărul IMM-urilor oficial înregistrate”. În acest context este rațional, ca și indicatorul menționat anterior „numărul de IMM-uri la 1 000 de locuitori” să fie substituit prin indicatorul „numărul de IMM-uri active la 1 000 de locuitori activi” care, în opinia noastră, ar reda cel mai veridic tabloul statistic pe piața IMM-urilor din Republica Moldova.

Bariera principală în implementarea propunerii date va fi de natură informațională, deoarece în prezent doar indicatorul „populația activă” este un parametru ce poate fi determinat de organul de statistică, pe când „numărul IMM-urilor real active” este un indicator ce nu se regăsește printre datele oficiale al BNS.

Totodată, Biroul Național de Statistică determină că în perioada anilor 2017-2018 numărul întreprinderilor inovatoare a constituit 605 întreprinderi.

Manualul Oslo al OCDE-Eurostat identifică implicit următoarele patru tipuri de inovații: inovația de produs sau serviciu, inovația de process/logistică, inovația de marketing, inovația organizațională. Primele două tipuri sunt în mod tradițional mai strâns legate de inovația tehnologică. Astfel, IMM-urile sunt considerate inovatoare în cazul în care au pus în aplicare o inovație în timpul perioadei de raportare.

În conformitate cu datele BNS, din numărul total al întreprinderilor inovatoare autohtone, 40% au realizat concomitent mai multe tipuri de inovări (de produse, procese, metode de

organizare și marketing), 20% au realizat inovări de produse și/sau procese, 40% - au realizat inovări de metode de organizare și/sau marketing.

Din numărul total de întreprinderi inovatoare, 378 întreprinderi sau 62% sunt întreprinderi mici; 163 de întreprinderi sau 27% sunt întreprinderi mijlocii; 64 de întreprinderi sau 11% sunt întreprinderi mari. Astfel, numărul total de IMM cu activitatea de inovare a alcătuit 541 întreprinderi, sau 89% din numărul total de întreprinderi inovatoare.

Cu referire la Republica Moldova, unele dintre cele mai concludente exemple din industria de panificație care aplică inovația de produs sunt entitățile „Dulcinella” „Biscotini” și „Granier”. În industria de textile putem aminti entitățile producătoare de articole vestimentare „Maicom” și „Iuvas”. Inovația de produs o aplică și cel mai mare producător de cosmetice și parfumerie din Moldova, fabrica „Viorica Cosmetic”. Astfel, constatăm că la nivel de IMM cel mai frecvent se folosește inovația de produs sau serviciu. Totodată pot fi amintite și exemple precum magazinul „Bomba” care folosește inovația de distribuție prin magazinele on-line lansate recent în contextul situației pandemice. La fel poate fi amintit și magazinul „Volta”, care aplică inovația organizațională prin motivarea și stimularea continua a angajaților săi.

Un alt indicator important care permite evaluarea elementelor cantitative și calitative ale contribuției IMM-urilor în dezvoltarea economică a țării este ponderea acestora în Produsul Intern Brut. În majoritatea țărilor cu o economie de piață funcțională acest indicator depășește 50%, iar în unele state ajunge chiar și până la 70%. În Republica Moldova pe seama IMM-urilor se creează circa 50% din PIB.

Analiza evoluției dezvoltării businessului mic și mijlociu nu poate fi lipsită de aprecierea structurii sectorului dat pe categorii de mărime. Astfel, din datele prezentate în tabelul 2 rezultă, că în perioada analizată ponderea dominantă în suma totală a IMM-urilor le revenea întreprinderilor micro în proporție de peste 85%, contrar multor state dezvoltate economic, în care categoria micro de IMM-uri deține o cotă nesemnificativă. Această situație poate fi explicată prin faptul, că întreprinderile micro din Republica Moldova, întâmpină cele mai mari dificultăți în dezvoltarea activității sale, fără a fi capabile să atragă o susținere financiară stabilă și permanentă, care le-ar putea asigura o creștere durabilă pe viitor, spre categoria întreprinderilor mici sau mijlocii.

Tabelul 2. Aprecierea structurii IMM-urilor din Republica Moldova în perioada anilor 2014-2019 pe categorii de mărime, %

Indicatori	În procente la numărul total de IMM-uri , %					
	Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
1	2	3	4	5	6	7
Numărul de IMM-uri total, dintre care:	97,40	97,20	98,60	98,60	98,70	98,60
întreprinderi mijlocii	3,10	3,2	2,50	2,40	2,30	2,40
întreprinderi mici	19,20	19,50	11,00	11,20	11,30	11,40
întreprinderi micro	75,10	74,50	85,10	85,00	85,10	84,70

Sursa: Elaborat de autori bazat pe datele de la Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, disponibil pe: www.bns.md [accesat pe 10.11.2020]

Creșterea numărului de întreprinderi micro din ultimii ani, în Republica Moldova a fost însoțită de reducerea numărului celor mici și mijlocii. În particular, cota întreprinderilor micro în anul 2019 față de anul 2014 a crescut cu 9.60 p.p., pe când cele mici și mijlocii s-au diminuat cu

7,8 p.p. și respectiv 0,70 p.p. Creșterea numărului de întreprinderi micro este un fenomen destul de iluzoriu, deoarece un sector IMM cu 84,70% de întreprinderi de dimensiuni micro nu este unul în dezvoltare. Această constatare caracterizează negativ trendul de dezvoltare a sectorului, deoarece întreprinderile micro nu au încă condițiile necesare pentru a acumula un capital de creștere și a migra spre categoria celor mijlocii și mari, iar cele din urmă nu pot supraviețui pe piață și fie se lichidează sau fie revin de unde au startat în categoria de micro entități.

Dacă privim evoluția dezvoltării sectorului businessului mic și mijlociu, luând în calcul repartizarea teritorială a acestor întreprinderi, remarcăm existența unor arii cu grad diferit de concentrare a IMM-urilor în țară. Cota dominantă a IMM-urilor în anul 2019 în număr de 35,5 mii este concentrată în municipiul Chișinău, urmat în clasament de regiunea de Centru cu 8,7 mii, cea de Nord cu 6,9 mii și cea de Sud cu 2,9 mii.

Caracteristic pentru IMM-urile amplasate în municipiul Chișinău este și faptul, că acestea sunt mai mari după dimensiuni, numărul de salariați și veniturile înregistrate. Pentru anul 2019 în IMM-urile din municipiul Chișinău activau 55,2% de salariați, care generau 35,70% venituri din vânzări. Diferențierea teritorială observată este generată de o serie de factori cu caracter local, cum ar fi: oportunitățile locale, câștigurile populației, concentrarea potențialului uman, intelectual și financiar, cultura și experiența antreprenorială, infrastructura etc.

Totodată, antreprenorii businessului mic și mijlociu au dat preferință următoarelor sectoare economice de activitate, prezentate în tabelul 3.

Tabelul 3. Numărul IMM-urilor din Republica Moldova pe principalele sectoare economice de activitate în anii 2015-2019, %

Indicatori	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
1	2	3	4	5	6
Total:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Agricultura, economia vânatului și silvicultura	6,2	6,6	7,1	7,5	8,9
Industria prelucrătoare	8,5	8,5	8,4	8,4	10,1
Energia electrică, gaze și apă	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	0,7	0,7	0,8	0,8	0,5
Construcții	5,8	5,8	5,7	5,7	7,6
Comerț cu ridicata și amănuntul	39,7	39,3	38,4	37,5	46,7
Transport și depozitare	5,3	5,2	5,2	5,2	7,4
Activități de cazare și alimentație publică	3,5	3,5	3,6	3,6	2,3
Informații și comunicații	3,9	3,9	4,1	4,2	3,1
Tranzacții imobiliare	6,9	6,5	6,3	6,4	2,5
Activități profesionale, științifice și tehnice	8,3	8,6	8,8	8,9	2,6
Alte activități	11,10	11,20	11,40	11,60	8,1

Sursa: Elaborat de autori bazat pe datele de la Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, disponibil pe: www.bns.md [accesat pe 10.11.2020].

Notă: După cum se poate observa în tabelul 3, am exclus anul 2014, deoarece în perioada anilor 2014-2015 a fost modificată clasificarea pe principalele sectoare economice în care își desfășoară activitatea IMM-urile, respectiv analiza datelor în dinamică înainte de anul 2014, pe principalele sectoare economice nu va fi reprezentativă, deoarece datele nu sunt comparabile (de aceeași regulă am ținut cont și în cazul analizei evoluției veniturilor din vânzări și profitului până la impozitare înregistrate de IMM-uri, pe principalele sectoare de activitate economică, prezentate în continuare în tabelul 4 și respectiv tabelul 5).

Din datele prezentate în tabelul 3 se observă, că cele mai atractive domenii de activitate pentru IMM-urile din Republica Moldova sunt „comerțul cu ridicata și amănuntul” (cu o cotă impunătoare de peste 46,7%), urmat de categoria „industria prelucrătoare” (10,1%), „agricultura, economia vânatului și sivecultura” (8,9%), „alte activități” (8,1), construcții (7,6%) și „transport și depozitare” (7,4%). Explicația acestei evoluții deosebite în comerț, dar și în alte activități o regăsim în flexibilitatea IMM-urilor din domeniu, majoritatea încadrându-se în clasa micro întreprinderilor cu activități de comerț, care îndeplinesc funcția de intermediari pe piață. Implicarea unui număr din ce în ce mai mare de IMM-uri în sectorul industrial dovedește că acest segment se află în fază de dezvoltare, în aceste întreprinderi au loc procese organizatorice și de producție complexe.

Ca urmare a analizei structurii sectorului IMM-urilor pe principalele genuri de activitate economică am ajuns la concluzia, că sectorul dat în Republica Moldova se dezvoltă mai bine în acele ramuri, care nu necesită semnificative resurse umane, materiale, intelectuale și, în special, financiare, adică sectorul comerțului și cel al serviciilor, care este o parte componentă a categoriei altor activități și care nu reprezintă activității inovatoare.

Totodată aceste activități se regăsesc și în topul genurilor de activitate care au generat cele mai multe venituri din vânzări în perioada analizată, reflectate în tabelul 4.

Tabelul 4. Evoluția veniturilor de vânzări generate de IMM-urile din Republica Moldova, pe principalele sectoare economice de activitate în perioada anilor 2015-2019, (mil. lei)

Activități economice	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
1	2	3	4	5	6
Total	119 566,1	124 954,4	137 506,1	144 159,9	157 335,6
Agricultura, economia vânatului și silvicultura	9 019,1	10 366,8	12 194,5	12 431,7	13 937,0
Industria prelucrătoare	13 694,5	13 787,6	14 820,9	15 215,7	15 843,8
Energia electrică, gaze și apă	147,4	195,9	292,2	215,1	466,8
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	571,4	622,1	737,30	766,0	860,1
Construcții	9 451,6	8 675,1	9 573,8	11 222,0	11 915,2
Comerț cu ridicata și amănuntul	57 700,5	60 750,7	67 235,6	67 881,0	73 529,2
Transport și depozitare	8 861,5	9 338,0	10 072,2	10 978,5	11 629,1
Activități de cazare și alimentație publică	1 903,3	2 130,4	2 389,1	2 856,7	3 544,0
Informații și comunicații	3 048,1	3 469,7	3 516,3	3 767,4	4 897,2
Tranzacții imobiliare	3 017,4	3 474,9	3 354,9	3 813,9	3 864,7
Activități profesionale, științifice și tehnice	3 665,0	3 749,6	4 041,9	4 110,0	4 142,9
Alte activități	8 486,4	8 393,6	9 277,4	10 901,9	12 705,5

Sursa: Elaborat de autori bazat pe datele de la Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, disponibil pe: www.bns.md [accesat pe 10.11.2020].

Informația prezentată în tabelul 4 denotă, că evoluția veniturilor din vânzări generate de IMM-urile din Republica Moldova în cadrul desfășurării activității în principalele sectoare economice pentru anii 2015-2019 a fost una pozitivă. Formula succesului în desfășurarea unei activități economice eficiente este ca veniturile din vânzări, generate de întreprindere, să fie suficiente pentru acoperirea tuturor cheltuielilor și formarea profitului. În acest context, în continuare vom recurge la analiza profitului până la impozitare obținut de IMM-uri din Republica

Moldova, din principalele genuri de activitate economică în perioada anilor 2015-2019, prezentată în tabelul 5.

Table 5. Evoluția profitului până la impozitare obținut de IMM-uri din Republica Moldova, pe principalele sectoare economice de activitate în perioada anilor 2015-2018, (mil.lei)

Activități economice	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
1	2	3	4	5	6
Total	3 037,6	5 878,5	10 568,9	11 219,4	12 386,0
Agricultura, economia vânatului și silvicultura	328,5	1017,0	1 926,2	1 212,5	1 278,7
Industria prelucrătoare	288,3	658,3	772,8	704,9	831,1
Energia electrică, gaze și apă	(22,5)	(0,4)	(7,2)	28,0	28,4
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	(9,3)	(56,9)	5,3	9,7	(3,0)
Construcții	393,2	542,3	985,5	1 277,6	1 244,5
Comerț cu ridicata și amănuntul	895,0	1 589,7	3 252,3	3 439,6	3 664,8
Transport și depozitare	440,1	341,9	447,0	553,8	334,7
Activități de cazare și alimentație publică	(165,5)	(43,6)	3,3	110,7	276,5
Informații și comunicații	97,3	180,8	386,5	569,1	850,5
Tranzacții imobiliare	21,3	674,0	962,8	1277,7	1 186,1
Activități profesionale, științifice și tehnice	434,2	670,9	797,3	854,8	884,4
Alte activități	336,8	304,7	1037,8	1 181,0	1 809,3

Sursa: Elaborat de autori bazat pe datele de la Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, disponibil pe: www.bns.md [accesat pe 10.11.2020].

Astfel, datele prezentate în tabelul 5, atestă o creștere în dinamică a profitului până la impozitare de circa 4 ori, ceea ce reflectă per general, suficiența veniturilor din vânzări generate de IMM-uri, pentru acoperirea tuturor cheltuielilor și formarea profitului până la impozitare în anul 2019 comparativ cu anul 2015. Ca rezultat, în anul 2019 aproape din toate sectoarele economice, în care au activat IMM-urile acestea au obținut profit (cu excepția activității economice „distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare” care a generat pierderi). Totodată, creșterea cea mai semnificativă de circa 60 de ori a fost înregistrată în activitatea tranzacții imobiliare, urmată de sectorul informații și comunicații, sectorul agricultură, economia vânatului și silvicultura, alte activități și sectorul de construcții. Totodată în perioada anilor 2015-2016, sectorul economic „activitățile de cazare și alimentație publică”, a generat pierderi, ca urmare a crizei financiare din acea perioadă, după care în perioada anilor 2017-2019 a reușit să își redreseze situația economică, înregistrând profit. Aceeași evoluție oscilatorie este caracteristică și sectorului economic „energia electrică, gaze și apă”, care în perioada anilor 2015-2017 a înregistrat pierderi din activitatea sa, revenindu-și spectaculos în anul 2019, în care a înregistrat profit până la impozitare în mărime de 28,4 mil.lei.

Realizând funcția socială a businessului mic și mijlociu, care este totodată și una dintre cele mai importante, exprimată prin crearea locurilor de muncă pentru majoritatea populației ocupate menționăm, că numărul persoanelor care au activat în IMM-uri în anul 2019 a constituit 328,0 mii persoane, ceea ce reprezintă 60,7% din numărul total de angajați de pe piața muncii a Republicii Moldova. Dintre ei 99,3 mii persoane sau 30,27% activau în întreprinderile mijlocii, 117,0 mii persoane sau 35,67% - în întreprinderile mici și 111,7 mii persoane sau 34,05% - în întreprinderile micro (tabelul 6).

Table 6. Evoluția numărului de salariați pe categoriile de IMM-uri din Republica Moldova în perioada anilor 2014-2019, mii persoane

Indicatorii	Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
1	2	3	4	5	6	
Numărul de IMM-uri total, dintre care:	291,7	281,4	313,5	323,3	328	335,8
mijlocii	83,1	82,4	101,5	103,5	99,3	102,9
mici	114,2	115,1	107,2	112,0	117,0	118,6
micro	94,4	83,9	104,8	107,8	111,7	114,2

Sursa: Elaborat de autori bazat pe datele de la Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, disponibil pe: www.bns.md [accesat pe 10.11.2020].

Urmărind evoluția populației angajate în sectorul businessului mic și mijlociu pentru ultimii șapte ani, în baza datelor prezentate în tabelul 6, am constatat o creștere a numărului total de salariați angajați în întreprinderile micro cu 19,8 mii persoane (114,2 - 94,4), în condițiile creșterii personalului angajat în întreprinderile mici cu 4,4 mii persoane și cu 19,8 în întreprinderile mijlocii. Această creștere a numărului de salariați angajați în întreprinderile micro, ar putea fi justificată, de dorința antreprenorilor de a-și extinde afacerea. Totodată, trebuie să menționăm tendința de scădere pentru categoria de întreprinderi micro a indicatorului numărul de salariați în perioada anilor 2014-2015, însoțită de redresarea situației în dinamică. Explicația acestui fenomen se regăsește și în criza financiară care a lovit sistemul bancar în perioada anilor 2014-2015 și a condus la reducerea numărului de persoane angajate sau chiar falimentarea afacerilor de dimensiuni micro.

Totodată, constatăm că în perioada analizată numărul salariaților din sectorul IMM-urilor este relativ echilibrat distribuit pe categorii de întreprinderi, fiecare dintre ele deținând aproximativ 1/3 din numărul total de salariați din sectorul dat. În mediu, pe o întreprindere din sector numărul de salariați în anul 2019 a alcătuit circa 6 persoane (335,8 : 55,7). Eficiența utilizării personalului angajat în sectorul vizat, sa oglindit în veniturile din vânzări înregistrate de IMM-uri, care în mediu la un salariat au constituit în anul 2019 – 468,54 mii lei (157 335,6 : 335,8).

3. Concluzii și perspective în dezvoltarea sectorului IMM din Republica Moldova

De peste două decenii în care Guvernul Republicii Moldova cu eforturile sale proprii, cât și, în special, în ultimii ani, cu suportul financiar din partea Uniunii Europene și a altor donatori și instituții financiare internaționale a inițiat în practică o serie de măsuri menite să accelereze creșterea sectorului businessului mic și mijlociu – acestea au început să dea roade.

Măsurile de susținere întreprinse s-au valorificat într-un șir de rezultate pozitive, remarcate și în demersul analitic de față, cum ar fi: sporirea aportului sectorului IMM-urilor în PIB; creșterea numărului de IMM-uri și a forței de muncă angajate în aceste întreprinderi.

Totuși în cadrul analizei efectuate s-a observat, că aceste rezultate raportate la țările cu o economie de piață funcțională sunt reduse, iar dezvoltarea sectorului businessului mic și mijlociu reprezintă încă o mare provocare pentru Republica Moldova.

Astfel, ca urmare a analizei întreprinse am constatat, că businessul mic și mijlociu, ca un fenomen social-economic nu a reușit încă să devină o verigă cheie în creșterea economică din Republica Moldova. Această concluzie a fost fundamentată pe următoarele momente:

- densitate scăzută a IMM-urilor din Republica Moldova, indicatorul „IMM-uri la 1 000 de locuitori” este foarte redus;
- sector reprezentat cu 84,70% de întreprinderi micro, care nu se dezvoltă și oferă cele mai puține locuri de muncă și generează cel mai mic profit;
- concentrarea regională a IMM-urilor este preponderent în zona urbană;
- pondere dominantă a IMM-urilor este încă în sectorul comerțului și serviciilor, care sunt activități non-inovatoare și nu produc valoare adăugată;
- furnizarea de informații oficiale incomplete despre performanțele și necesitățile sectorului businessului mic și mijlociu și activarea multor IMM-uri în cadrul economiei tenebre.

Aceste concluzii și mai acut evidențiază carențele dar totodată și necesitatea susținerii acestui sector în Republica Moldova. Ca urmare a analizei întreprinse am încercat să identificăm și principalele bariere care limitează accesul IMM-urilor la inovare, în opinia antreprenorilor.

Astfel, am recurs la chestionarea efectuată pe parcursul ultimilor ani în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice (INCE), în vederea identificării principalelor constrângeri cu care se confruntă sectorul IMM, inclusiv în dezvoltarea și implementarea proiectelor de inovare. Printre principalele bariere care limitează accesul IMM-urilor la inovații, respondenții chestionați au menționat (Aculai, E., Vinogradova, N., Novac, A., Percinschi, N., Maier, L., 2014):

- lipsa resurselor financiare este cel mai mare obstacol pentru IMM-urile care doresc să inoveze;
- strâns legată de insuficiența resurselor financiare este și dificultatea de a achiziționa noi echipamente și a atrage noi tehnologii;
- insuficiența personalului calificat reprezintă, potrivit respondenților, un obstacol destul de serios în dezvoltarea și implementarea inovațiilor;
- conștientizarea insuficientă a avantajelor cooperării dintre antreprenori și cercetători, care sunt principalii subiecți ai procesului elaborării și implementării inovațiilor. Antreprenorii nu înțeleg pe deplin importanța implementării inovațiilor bazate pe rezultatele cercetărilor, iar cercetătorii necesitatea comercializării rezultatelor lor.

Totodată, capacitatea de comercializare foarte limitată a rezultatelor cercetării și inovării și nivelul foarte scăzut al antreprenoriatului bazat pe inovare impun dezvoltarea unor noi modele de afaceri, bazate pe inovare și transfer de tehnologii, care ar contribui la menținerea fluxului continuu de inovații în economie (Stratan, A., Novac, A., Maier, 2018, p.68).

Rezervele constatate în dezvoltarea sectorului IMM, inclusiv și a IMM inovative din Republica Moldova ne-au impulsivat spre promovarea unor propuneri concrete, prezentate în continuare, în perspectiva valorificării potențialului neexploatat al sectorului.

- Dezvoltarea IMM-urilor este încă concentrată în sectorul comerțului cu amănuntul și serviciilor și doar, în mică măsură în sectorul productiv. Totodată, activitățile productive din sectorul IMM-urilor sunt cele ce constituie esența creșterii economice și a progresului dintr-un stat. Astfel, considerăm absolut necesară reorientarea IMM-urilor spre activități inovative și concentrarea susținerii statului, în primul rând, spre aceste entități cum ar fi, spre exemplu, domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC).

- Caracteristic pentru Republica Moldova este și lipsa cooperării dintre întreprinderile mari și sectorul businessului mic și mijlociu, de aceea IMM-urile contribuie, în primul rând, la saturarea pieței de consum dar nu a celei de producere cum ar și fi normal. Colaborarea IMM-urilor inovative din Republica Moldova cu întreprinderile mari poate debloca potențialul economic al sectorului contribuind astfel la creșterea economică.
- Concomitent se impune și o colaborare mult mai strânsă dintre IMM-uri și mediul academic, în vederea demarării unor cercetări științifice, menite să deblocheze potențialul inovator al sectorului.
- Ținând cont de faptul, că adevăratul potențial al IMM-urilor din Republica Moldova nu poate fi măsurat, date fiind carențele raportării financiare dar și deficitul unei informații complexe pe sector venim cu propunerea creării la nivel de stat a unui Birou public de evidență a IMM-urilor care nu au obligativitatea de a prezenta situația financiară anuală către BNS. Biroul urmează a fi înputernicit cu actualizarea atât numerică, cât și prin prisma altor indicatori financiari a IMM-urilor ce activează pe bază de patentă sau sub altă formă organizatorico-juridică, care nu prezintă situația financiară către BNS. Ținem să menționăm faptul, că nici în ceea ce privește nivelul de finanțare a IMM-urilor din Republica Moldova nu există o statistică oficială exactă. Lipsa acestor informații face imposibilă aprecierea exactă a necesarului de finanțare a IMM-urilor. În vederea corectării acestui aspect considerăm, că ar fi oportună instituirea unor instrumente analitice pentru evaluarea accesului la finanțare al IMM-urilor, de tipul anchetei Comisiei Europene și Băncii Central Europene „SME access to finance”, însoțită de diversificarea și detalierea informației publicate de către Banca Națională a Moldovei (BNM) și Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF) referitoare la durata creditelor acordate, tipul beneficiarilor după categorii de întreprinderi, ratele dobânzilor în sectorul de micro finanțare etc.
- Analiza în profil teritorial, atât din punct de vedere al ponderii în formarea PIB-lui, cât și sub aspectele calității vieții umane, denotă discrepanțe vădite dintre municipiile Chișinău și Bălți, și restul Republicii. Caracteristic pentru Republica Moldova este o polarizare, din punct de vedere economic, extrem de pronunțată, jumătate din PIB fiind realizat în capitală. Pondere rurală excesivă și polarizarea societății își are impactul său negativ și sub aspect economic, exprimat în așa indicatori ca: densitatea IMM-urilor, numărul angajaților, valoarea vânzărilor realizate etc. În contextul problemei date, venim cu recomandarea promovării unei politici a statului focusate pe dezvoltarea regională a IMM-urilor. Împărtășim opinia, că în vederea dezvoltării infrastructurii rurale, beneficiarii tuturor proiectelor de finanțare a IMM-urilor de tip parteneriat public-privat, ar trebui primordial să fie antreprenorii care au inițiat o afacere de demisiuni micro, mici sau mijlocii în zonele rurale ale țării.
- Concomitent, se resimte o nevoie acută de instruire a antreprenorilor din zonele rurale ale țării. Instruirea, informarea și transferul de cunoștințe fiind primele premise absolut necesare pentru extinderea businessului mic și mijlociu inovativ spre zonele rurale a Republicii.
- Dominarea în sector a întreprinderilor de dimensiuni micro (84,70%) ne subliniază acut necesitatea susținerii acestora spre acumularea unui potențial financiar de creștere. Suntem ferm convinși, că accesul la surse de finanțare este un aspect cheie al dezvoltării sectorului dat în Republica Moldova, iar pentru întreprinderile de dimensiuni micro este cel mai greu de a atrage această finanțare. Cauza este nu doar lipsa sau calitatea gajului, dar deseori și o instruire slabă a managerilor, reflectată într-o calitate scăzută a planurilor de afaceri.

- Lipsa unui sistem informațional unic privind ofertele de instruire și finanțare, și costurile acestora rămâne a fi un impediment considerabil în dezvoltarea IMM-urilor din Republica Moldova. În contextul dat, venim cu propunerea creării unui Birou unic al ofertelor de instruire și finanțare pentru IMM-urile inovatoare, actualizat permanent, care să centralizeze toată informația referitoare la programele și proiectele de instruire și finanțare oferite de stat și cele furnizate de donatorii internaționali, pentru care sunt eligibili agenții economici ai businessului mic și mijlociu.

Referințe

- Aculai, E., Vinogradova, N., Novac, A., Percinschi, N., Maier, L. (2014) Analiza posibilităților și constrângerilor în consolidarea parteneriatului dintre IMM, instituțiile publice și mediul de cercetare în vederea creșterii competitivității afacerilor. Raport științific, Chișinău: INCE, 209 p.
- Badâr, I. (2009) Susținerea activităților de inovare a întreprinderilor mici și mijlocii – element integrat al tranziției la calea inovațională de creștere economică. În: Problemele teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale: conferința internațională Chișinău, p. 35-39.
- Stratan, A., Novac, A., Maier, L. (2018) Inovarea ca factor de dezvoltare a IMM din Republica Moldova. Revista Intellectus, nr.2, Chișinău, p.58-68.
- Disponibil on-line pe www.bns.md
- Disponibil on-line pe www.weforum.org